ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ 5/2013

гр.София, 29 декември 2014 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегия, в съдебно заседание на 27 ноември 2014 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,

ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия: КРАСИМИР ВЛАХОВ

ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия: ТАНЯ РАЙКОВСКА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

на ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА

ТАТЯНА ВЪРБАНОВА

ПЛАМЕН СТОЕВ ДАРИЯ ПРОДАНОВА БОЙКА СТОИЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

 1. НИКОЛА ХИТРОВ
 14

 2. РОСИЦА КОВАЧЕВА
 15

 3. ЖАНИН СИЛДАРЕВА
 16

 4. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА
 17

 5. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
 18

 6. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ
 19

 7. ТЕОДОРА НИНОВА
 20

7. ТЕОДОРА НИНОВА 8. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА 9. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА 10. СТОИЛ СОТИРОВ

11. МАРГАРИТА СОКОЛОВА

12. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА 13. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ 14. СВЕТЛА ЦАЧЕВА

15. ЛЮБКА БОГДАНОВА

16. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА

17. ВЕСКА РАЙЧЕВА

18. МАРИЯ СЛАВЧЕВА

19. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА

20. ЗЛАТКА РУСЕВА

21. ДИЯНА ЦЕНЕВА

22. МАРИЯ ИВАНОВА

23. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА

24. МАРИАНА КОСТОВА

25. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА

26. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА

- 27. МАРИО ПЪРВАНОВ
- 28. ЕМИЛ МАРКОВ
- 29. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
- 30. ЕМИЛ ТОМОВ
- 31. АЛБЕНА БОНЕВА
- 32. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
- 33. БОНКА ДЕЧЕВА
- 34. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
- 35. ЖИВА ДЕКОВА
- 36. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
- 37. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
- 38. ТОТКА КАЛЧЕВА
- 39. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
- 40. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
- 41. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
- 42. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
- 43. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
- 44. ОЛГА КЕРЕЛСКА
- **45. ЗОЯ АТАНАСОВА**

- 46. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
- 47. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
- 48. БОРИС ИЛИЕВ
- 49. БОНКА ЙОНКОВА
- 50. ДИАНА ХИТОВА
- 51. БОЯН ЦОНЕВ
- 52. БОЯН БАЛЕВСКИ
- 53. ИРИНА ПЕТРОВА
- 54. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
- 55. РОСИЦА БОЖИЛОВА
- 56. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
- 57. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
- 58. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
- 59. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
- 60. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
- 61. ЛЮБКА АНДОНОВА
- 62. АННА БАЕВА
- 63. ГЕРГАНА НИКОВА
- 64. МАЙЯ РУСЕВА

при участието на секретаря Борислава Лазарова постави на разглеждане тълкувателно дело № 5 по описа за 2013 г. на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия докладвано от съдия МАРИЯ ИВАНОВА

Тълкувателното дело е образувано на осн. чл.128, вр. с чл.125 от Закон за съдебната власт/ ЗСВ/ и чл.292 от ГПК с разпореждане на председателя на ВКС от 12.03.2013 г., допълнено с разпореждания от 19.03.2013 г., 5.06.2013 г. и 19.09.2013 г. за постановяване на тълкувателно решение по следните противоречиво решавани в практиката на ВКС и съдилищата въпроси:

- 1. Може ли за личен дълг на единия съпруг да бъде обявена за недействителна по реда на чл.135 от Закона за задълженията и договорите/ЗЗД/ цялата разпоредителна сделка, извършена с имот в режим на съпружеска имуществена общност?
- 2. Каква е сделката на разпореждане със семейното жилищелична собственост на единия съпруг, извършена от него без съгласие на другия съпруг и без разрешение на районния съд?
- 3. Какви са последиците при извършване на доброволна делба без участието на единия съпруг, когато идеална част от

съсобствения имот се притежава в режим на съпружеска имуществена обшност?

4. Допустимо ли е установяване на трансформация на лично имущество на осн. чл.23, ал.1 и 2 от Семейния кодекс / чл.21, ал.1 и 2 СК, отм./ в случаите на придобиване на недвижим имот през време на брака чрез договор за покупко-продажба на името на двамата съпрузи?

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе по поставените въпроси, съобрази следното:

По първия въпрос: Може ли за личен дълг на единия съпруг да бъде обявена за недействителна по реда на чл.135 от ЗЗД цялата разпоредителна сделка, извършена с имот в режим на съпружеска имуществена общност?

В част от съдебните решения се приема, че за личен дълг на единия съпруг увреждащата кредитора сделка с имот в режим на съпружеска имуществена общност, се обявява 3a относително изцяло, по реда на чл.135 ЗЗД. Съпружеската недействителна имуществена общност е бездялова и неделима и съдилищата следят както за съвместната процесуална легитимация на съпрузите, като страна по увреждащата сделка, така и за режима на разпореждане, когато прилагат материалния закон. Увреждащата сделка е с общо за съпрузите право и затова не може прехвърлянето да е недействително само частично. Докато трае бракът, никой от съпрузите не може да се разпорежда с дела, който би получил при прекратяване на имуществената общност – чл.24, ал.1 от Семейния кодекс/СК/. От забраната следва, че предмет на отмяна е цялата увреждаща сделка разпореждането с целия имот, а не с някаква идеална част от него, каквато съпругът не притежава преди прекратяване на общността. Успешното провеждане на Павловия иск не е начин за прекратяване на съпружеската общност, посочен в чл.27 СК. Съпружеската имуществена общност се прекратява с насочване на изпълнението върху имота по реда на гл.44 от Гражданския процесуален кодекс/ ГПК/ и с влизане в сила на решението за откриване на производството по несъстоятелност срещу съпруг – едноличен търговец или неограничено отговорен съдружник, на осн. чл.27, ал.4 и 5 СК.

В други съдебни решения се приема, че за личен дълг на единия съпруг увреждащата кредитора сделка се обявява за относително недействителна по реда на чл.135 ЗЗД за ½ ид.ч. от прехвърления имот, притежаван в режим на съпружеска имуществена общност. Съпружеската имуществена общност е особена бездялова съвместна собственост и затова разпореждането с притежаваните в такъв режим права следва да се извършва от съпрузите съвместно. За задължения, поети от единия или от двамата съпрузи за задоволяване на

нуждите на семейството, те отговарят солидарно – чл.32, ал.2 СК/чл.25, ал.2 СК, отм./ Солидарните задължения на съпрузите се обезпечават с имущество, притежавано в съпружеска общност. По аргумент за противното следва да се приеме, че законодателят допуска разделност на имуществената общност в случаите, когато задължението на единия съпруг е лично – не е поето за посрещане на нужди на семейството. В подкрепа на това са указанията в ТР №2/27.12.2001 г. по т.д. №2/2001 г. на ОСГК на ВКС, т.1. Там е прието, че ако съпругът – едноличен търговец поеме задължения във връзка с търговската му дейност, другият съпруг не отговаря солидарно; за тези задължения съпругът - длъжник отговаря с цялото имущество, включено в търговското предприятие и с ½ част от имуществото, притежавано в съпружеска общност, на осн. чл.614, ал.2 ТЗ. Следователно, ако дългът е личен на единия съпруг, обезпечението му се покрива от $\frac{1}{2}$ ид. част от общото имущество на съпрузите, затова обявената по реда на чл.135 ЗЗД относителна недействителност не може да обхваща разпореждането на съпруга – недлъжник. Значението на Павловия иск не се изчерпва само с обезпечаване на вземането на кредитора. Последица на решението, с което този иск се уважава е и обезпечаването на материалноправните предпоставки за законност на последващия изпълнителен процес. Такава предпоставка е принадлежността на обекта, върху който е насочено изпълнението, към имуществото на съпруга-длъжник.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на ВКС намира следното:

Павловият иск е облигационен, а не вещен иск. Няма спор в правната доктрина за това, какви са последиците от решението за уважаване на Павловия иск. Изрично е посочено, че увреждащата сделка остава действителна за страните по нея (прехвърлител/и и приобретател). Сделката е недействителна, т.е. счита се за нестанала, само по отношение на кредитора-ищец.

От това следва, че искът с правно основание чл.135 33Д няма вещноправно действие. При уважаването му, прехвърленото не излиза от патримониума на приобретателя. имущество успешното провеждане на Павловия иск, кредиторът-ищец паричното вземане получава възможността да насочи изпълнението за удовлетворяване на вземането си към прехвърленото имущество, независимо, че то е преминало в патримониума на трето лице. Интересът от провеждането на иска по чл.135 ЗЗД е обусловен от създаването на възможност за насочване на принудително изпълнение приобретателят й не чужда вещ, доколкото отговаря задълженията към кредитора. Собственикът на тази вещ понася санкцията да търпи изпълнение срещу нея за чужд дълг, ако е бил недобросъвестен при възмездното й придобиване – действал е със

знанието, че сделката е увреждаща — чл.135 ал.1 предл.2 ЗЗД, или ако е придобил вещта безвъзмездно.

Уважаването на иска не създава солидарна отговорност изпълнение на паричното задължение, 3a легитимиращо като кредитор, легитимира ищеца както И не приобретателя За него като длъжник. единствено ce въвежда задължението да предостави имуществото си за удовлетворяването на чуждо парично задължение. Ако той иска да се освободи от изпълнението, може да плати на кредитора, погасявайки задължението на праводателя си, като след това може да иска възмездяване от него.

Аналогията с чл.614 ТЗ и въобще с хипотезите на чл.27 ал.3 и 4 СК е неуместна, защото при тях правното положение на вещта е различно. В тези хипотези, имуществото се е намирало в патримониума на съпрузите към правно релевантната дата (решението за обявяване в несъстоятелност, изпълнението) и прекратяването на съпружеската имуществена общност е последица от несъстоятелността, респ. от способа на индивидуалното принудително изпълнение. Там съпругът недлъжник запазва правата си върху ½ ид.ч. при условията на обикновена съсобственост, а частта на съпруга длъжник се включва в масата на несъстоятелността, респ. бива възложена другиму.

Предпоставка за провеждане на Павловия иск е вещта вече да е отчуждена. След като вещта е отчуждена, съпружеската имуществена общност върху нея е била прекратена с настъпването на вещно-транслативното действие на разпореждането. Собственик на имота е третото лице - приобретател. С уважаването на иска по чл.135 ЗЗД, сделката си остава действителна, имотът не се връща в патримониума на съпрузите и съпружеската имуществена общност върху него не се възстановява.

Аргументите, обуславящи крайния извод, че по отношение на кредитора сделката е недействителна за ½ ид.ч., а не за целия имот не са на плоскостта на вещното право и съпружеската имуществена общност, а на плоскостта на облигационното право и по-конкретно на активната и пасивната материалноправна легитимация на страните по иска и предмета на доказване.

Извън поставения за тълкуване въпрос е отговорността на съпрузите като солидарни длъжници. Предмет на разглеждане и отговор е хипотезата, в която дългът е личен на единия от съпрузите.

Ишенът Павловия материалноправната ПО иск има принудително легитимация на кредитор подлежащо на удовлетворяване вземане; материалноправната легитимация на длъжник единият от съпрузите-ответници. От субективна страна е необходимо знание на този длъжник, че сделката е увреждаща по отношение на този кредитор. Ищецът по Павловия иск няма материалноправната легитимация "кредитор" на другия по отношение на ищеца този ответник няма ответник, съответно Оттук следва на длъжник. действителността качеството извършеното от него разпореждане с част от имота и липсата на

увреждане на кредитора от обективна и от субективна страна. Павловият иск не може да бъде уважен срещу съпруга - ответник, който не е длъжник и неговото действие да се счита за нестанало по отношение на чужд кредитор, за чужд дълг.

По втория въпрос: Каква е сделката на разпореждане със семейното жилище - лична собственост на единия съпруг, извършена от него без съгласие на другия съпруг и без разрешение на районния съд?

В част от съдебните решения се приема, че разпореждането със семейното жилище – лична собственост на единия съпруг, извършено без съгласието на другия съпруг и без разрешение на районния съд, е нищожно поради противоречие със закона. Нормата на чл.26 СК /чл.23 СК, отм./ е императивна - установена в публичен интерес, а нарушаването й води до нищожност на разпоредителната сделка - тя не поражда правни последици. С чл.26 СК/ чл.23 от СК, отм./ е въведено ограничение на личната собственост на съпруга върху семейното жилище, като за валидността на разпоредителната сделка с жилището се изисква съгласието и на съпруга – несобственик. Законът не предвижда възможност за отстраняване на порока и заздравяване на сделката с даване на съгласие от съпруга - несобственик след сключването й.

В други съдебни решения се приема, че съгласието по чл.26 СК /чл.23 СК, отм./ не е елемент от фактическия състав на разпоредителната сделка със семейното жилище - лична собственост на единия съпруг, но обуславя правното й действие. Със съгласието се взема положително отношение към извършеното от съпруга - собственик на жилището разпореждане и се допуска неговото правно действие, затова съгласие може да бъде дадено и след сключването на сделката. Сделката на разпореждане със семейното жилище – лична собственост на единия съпруг, извършена без съгласието на другия и без разрешение на районния съд е относително недействителна за съпруга - несобственик и се превръща в действителна /заздравява се/ с даване на съгласие от него.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на ВКС намира за правилно второто разрешение на въпроса:

Сделката на разпореждане със семейното жилище – лична собственост на единия съпруг, извършена от него без съгласието на районния другия И без разрешение на съд, относително недействителна спрямо съпруга – несобственик, чийто конкретен интерес засяга. Относителната недействителност, според дадената й в ТР №1/19.04.2004 г. на ОСГК на ВКС характеристика, предполага действителна правна сделка, която поражда желаните и целени правни последици, но по силата на закона тази сделка няма действие спрямо едно или няколко лица. Правото да се иска прогласяване на недействителността на конкретен акт на разпореждане е дадено именно на лицата, които са защитени от нормата на закона, т. е. лицата с конкретен материален интерес. За тези лица недействителността на сделката е една възможност, едно право, упражняването на което зависи само от тях. Последиците на относителната недействителност са ограничени спрямо определени лица и по отношение на определени имущества, тя няма действие по отношение на всички и може да бъде заздравена.

Разпоредителнатата сделка със семейното жилище – лична собственост на съпруга-прехвърлител, поражда незабавни последици за сключилите я страни, но няма действие за другия съпруг, ако той не е дал съгласие за разпореждането и липсва разрешение на районния съд за него. Така извършеното разпореждане със семейното жилище е в относително, нестабилно, временно положение. Съпругът оспори сделката с иск за обявяване на несобственик може да недействителността й, а упражняването на това право не е ограничено със срок. Сделката се заздравява, ако съпругът - несобственик даде съгласие за нея след сключването й във формата по чл.42, ал.2 ЗЗД или ако не я оспори по исков ред. Това разрешение отчита както защитените с изискването за съгласие по чл.26 СК /23 СК отм./ права на съпруга несобственик и семейния интерес, така и интереса на третото лице приобретател по сделката и сигурността на гражданския оборот. Да се приеме, че въпросната разпоредителна сделка е нищожна поради противоречие със закона е пресилено и при сравнение с разпоредбата на чл.24, ал.4 СК /чл.22, ал.3 от СК, отм./, която предвижда по – лека санкция /относителна и временна недействителност, наричана своебразна оспоримост/ за едноличното разпореждане на съпруг с общ за съпрузите недвижим имот /включително с притежаваното съпружеска имуществена общност семейно жилище/.

По третия въпрос: Какви са последиците при извършване на доброволна делба без участието на единия съпруг, когато идеална част от съсобствения имот се притежава в режим на съпружеска имуществена общност?

Съгласно чл.75, ал.2 от Закона за наследството/ ЗН/, когато делбата е извършена без участието на някой от сънаследниците, тя е изцяло нищожна. С оглед наличието на особени правила, уреждащи правните последици на сделки на разпореждане с имущество в режим на съпружеска имуществена общност, в практиката се поставя въпросът за приложимостта на разпоредбата на чл.75, ал.2 ЗН в хипотези, при които идеална част от съсобствения имот, предмет на делбата, се притежава в режим на съпружеска имуществена общност.

В част от съдебните решения се приема, че разпоредбата на чл.75, ал.2 от Закона за наследството се прилага и когато идеална част от делбения имот принадлежи общо /бездялово, съвместно/ на двамата съпрузи. За да породи доброволната делба правно действие, в нея

следва да участват и двамата съпрузи. Извършената без участие на единия от тях доброволна делба е изцяло нищожна, както е указано в ППВС №7/73 г.,т.7. Съпружеската имуществена общност, макар бездялова, се основава на съвместни права на съпрузите върху общата вещ и неучастието на един от титулярите на тези права в делбата я опорочава, както неучастие на съсобственик.

В други съдебни решения се приема, че съпругът на съделителя, който е участвал в доброволната делба няма права на съделител, тъй като не притежава свой дял от имота преди прекратяването на съпружеската общност. Последиците от неучастието на съпруг на съделител в доброволната делба са различни в зависимост от това, дали при делбата съпругът – съделител получава в дял имота или имотът е получен в дял от друг съделител. Ако имотът е получен в дял от съпруга – съделител, неучастието на другия съпруг в доброволната делба е правно ирелевантно. В този случай договорът за доброволна делба е придобивна сделка, при която не е необходимо участието на другия съпруг. Ако делбеният имот е получен от друг съделител, доброволната делба не е изцяло нищожна, тъй като всеки съделител представлява презумптивно съпруга си на осн. чл. 24, ал.4 СК/чл.22, ал.3 СК, отм./ В този случай никой от съделителите не може да се позовава на неучастието на своя или на нечий друг съпруг. Единствено съпругът, който не е знаел за доброволната делба, може да я оспори в срока по чл.24, ал.4 СК / чл.22, ал.3 СК, отм./. В противен случай тя поражда действие и за него. Правилата, които уреждат отношенията между съделителите, не се прилагат в други отношения, ако за тях съществуват особени правила.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на ВКС намира за правилно второто разрешение на въпроса:

Доброволната делба /договорът за делба/ е самостоятелен вид възмезден договор, с който се прекратява съсобствеността върху общата вещ / или вещи/ — чл.69 - 80 ЗН, чл.35 от Закона за собствеността /ЗС/, чл.202 ЗУТ и ТР №3/19.12.2013 г. на ОСГК. Договорът за делба има вещнопрехвърлително действие за предмета на делбата - притежаваните в обикновена съсобственост идеални части от делбения имот / или имоти/ се превръщат в право на собственост върху отделни реално обособени обекти и общото имущество се разпределя между съделителите, съобразно правата им в съсобствеността.

Ако идеална част от съсобствения имот се притежава в режим на бездялова съпружеска имуществена общност, материалноправното изискване за действителност на доброволната делба в чл.75, ал.2 ЗН следва да се тълкува във връзка с по-късно приетия СК и отстъпва на въведения с кодекса специален режим на съпружески имуществени отношения. СК е нов и специален закон по отношение на ЗН. По-късно приетите и влезли в сила правни норми

въздействат върху приложното поле и съдържанието на заварените норми.

Последиците от неучастието на единия съпруг в договора за делба, когато идеална част от делбения имот се притежава в режим на съпружеска имуществена общност, са различни в зависимост от това дали имотът е получен в дял от съпруга – съделител или от друг от съделителите. В първия случай договорът за делба е придобивна сделка и участие на другия съпруг не е необходимо – арг. от чл.21 от СК. Във втория случай договорът за делба е акт на разпореждане с притежаваната в съпружеска имуществена общност идеална част от имота и не е нищожен, а относително недействителен спрямо неучаствалия съпруг, на осн. чл.24, ал.4 СК / чл.22, ал.3 СК, отм./.

Доброволната делба, извършена без участие на единия съпруг, когато идеална част от имота се притежава в режим на съпружеска имуществена общност, не е нищожна на осн. чл.75, ал.2 ЗН и не може да бъде оспорена на това основание от който и да е от съделителите. Единствено в случай, че делбеният имот не е поставен в дял на съпруга – съделител, а е получен от друг съделител, доброволната делба е непротивопоставима на неучаствалия съпруг и може да бъде оспорена само от него по реда на чл.24, ал.4 от СК / чл.22, ал.3 СК, отм./. С уважаване на конститутивния иск с пр. осн. чл.24, ал.4 СК вещнопрехвърлителното действие на договора за делба отпада изцяло и делбата следва да се извърши отново.

По четвъртия въпрос: Допустимо ли е установяване на трансформация на лично имущество на осн. чл.23, ал.1 и 2 от СК / чл.21, ал.1 и 2 СК, отм./ в случаите на придобиване на недвижим имот през време на брака чрез договор за покупко-продажба на името на двамата съпрузи?

В част от съдебните решения се приема, че в случаите на придобиване на недвижим имот по време на брака, с договор за продажба на името на двамата съпрузи не може да се установява пълна или частична трансформация на лично имущество в полза на единия съпруг, по негов иск или възражение. Съвместното участие в договора и удостоверяването, че цената е платена от купувачите има характер на декларация на двамата съпрузи, с която те взаимно – помежду си и спрямо третите лица, признават равния си принос в придобиването, вкл. при небрачен произход на вложените средства. Дори вложените в покупката на имота средства да са дарени само на единия съпруг от трети лица, той е предоставил част от тях на другия на някакво облигационно основание /дарение, заем, в изпълнение на задължението по чл. 17 СК/, което е без значение за характера на собствеността. В зависимост от това основание, предоставилият средствата съпруг може да претендира преимуществен дял от общото имущество, да отмени дарението, да иска връщане на заем, но искът за преобразуване на лично

имущество в придобит по време на брака имот, при участието на другия съпруг в придобивната сделка е неоснователен. Плащането на цената с лични на единия съпруг средства, когато и двамата съпрузи са сключили договора за продажба, не се свързва от закона с вещноправни последици. Вътрешните отношения между съпрузите подлежат на уреждане след прекратяването на брака в зависимост от основанието, на което са дадени средствата.

В други съдебни решения се приема, че при посочените във въпроса предпоставки може да се установява само частична трансформация на лично имущество на всеки от съпрузите, до размер на презумптивно равните, на осн. чл. 30, ал.2 от Закона за собствеността/ 3С/ и чл.183 ЗЗД, за двамата купувачи части от закупения имот.

В трета група съдебни решения се приема, че при придобиване на недвижим имот през време на брака с договор за покупко – продажба на името на двамата съпрузи, може да се установява пълна и частична трансформация на лично имущество. Законът не поставя установяването на трансформацията на лично имущество в зависимост от формалното участие на съпрузите в договора за продажба, като възмездно придобивно основание. Характерът на собствеността върху придобития имот се определя от този на вложените в придобиването средства, обективиращи приноса за него.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия намира за правилно третото разрешение на въпроса:

През време на брака при законов режим на общност по СК, съпрузите могат да придобиват вещи и права върху вещи като лични - чл.22 СК и в съпружеска имуществена общност – чл.21 СК. СК е нов и специален закон по отношение на ЗС и ЗЗД. Искът по чл.23 от СК е коректив на съпружеската общност, като режим на имуществени отношения по СК и на съвместният принос, като нейно основание и обяснение. Съпружеска имуществена общност възниква върху вещите и вещните права, придобити от съпрузите по време на брака в резултат на съвместен принос, независимо от това на чие име са придобити – чл.21, ал.1 СК. И пак независимо от това на чие име е придобита вещта /имотът/, може да се установява трансформация на лично за всеки от съпрузите имущество.

Съвместният принос на съпрузите се предполага оборимо при възмездните придобивни основания, какъвто е договорът за покупко – продажба на недвижим имот – чл.21, ал.3 СК. Критерият за преобразуване на лично имущество в закупения през време на брака имот е изцяло обективен – изследва се характерът на вложените в придобиването средства. Съпругът, притежавал преобразуваното лично имущество, може по всяко време на брака и след неговото прекратяване да предяви положителния установителен иск за признаване личния

характер на придобитото имущество, с което да го отграничи и изключи от съпружеската имуществена общност. Това е правна възможност, предоставена на всеки от съпрузите. Затова, намерението им е било да придобият общо, воля на съпруга е да не принос в придобиването. Размяната личния СИ документални изявления /пълномощно, обратно писмо и други документи, които доказват воля да се придобие на лично основание/ трудно може да се предположи и реализира през време на брака. Плащането на цената в брой при сключване на договора сочи, че съпрузите са разполагали с паричните средства в момента на придобиването, както и че трансформацията е възможна при доказване произхода на средствата. Облигационни отношения между съпрузите възникват при плащане на цената със заемни средства, когато задължението за връщането им е поето солидарно от двамата за нуждите на семейството – чл.32, ал.2 СК/ чл.25, ал.2 СК, отм./. Само в този случай изплащането на заема с лични на единия съпруг средства не променя възникналото в съпружеска общност вещно право.

С уважаване на иска за трансформация на лично имущество в придобития по време на брака имот се установява, че имотът е изцяло или отчасти личен на претендиращия я съпруг и не се притежава в съпружеска имуществена общност. Придобитото през време на брака, независимо на чие име, е с характера на вложените в придобиването средства. Ако те са изцяло или отчасти лични на единия съпруг, другият няма принос в придобиването - изцяло или за съответната част, макар да участва в придобиваната сделка. Бракът не е средство за неоснователно обогатяване. Съществен е приносът в придобиването, а не това на чие име е придобит имотът. Последното има значение при прилагане на общия закон – 3С и ЗЗД, но при избран законов режим на разделност по новия СК, в сила от 1.10.2009 г..

Поради изложеното, Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на ВКС

ь E III N.

- **1.** За личен дълг на единия съпруг разпоредителната сделка с имот, притежаван в режим на съпружеска имуществена общност, се обявява за относително недействителна по реда на чл.135 ЗЗД за ½ идеална част от имота.
- 2. Сделката на разпореждане със семейното жилище лична собственост на единия съпруг, извършена от него без съгласието на другия и без разрешение на районния съд е относително недействителна

спрямо съпруга – несобственик. Сделката може да бъде заздравена с даване на съгласие от съпруга – несобственик след сключването й.

- 3. Доброволната делба, извършена без участие на единия съпруг, когато идеална част от съсобствения имот се притежава в режим на съпружеска имуществена общност, не е нищожна на осн. чл.75, ал.2 ЗН. Тя е непротивопоставима на неучаствалия съпруг и може да бъде оспорена само от него по реда на чл.24, ал.4 СК /чл.22, ал.3 СК, отм./, ако делбеният имот не е получен в дял от съпруга съделител
- 4. В случаите на придобиване на недвижим имот през време на брака с договор за покупко продажба на името на двамата съпрузи може да се установява пълна и частична трансформация на лично имущество, на осн. чл.23, ал.1 и 2 СК / чл.21, ал.1 и 2 СК, отм./.

председател на осттк,		
ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и		
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска коле	гия:	
Ma Ma a mana		
MADA CHO MID DILAMOD		
КРАСИМИР ВЛАХОВ	• • • • • • • • • • • • • • • • • • • •	
ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и		
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колеги	ія:	
•		
ТАНЯ РАЙКОВСКА		
TAIDITAIRODERA		
ПРЕДСЕДАТЕЛИ		
на ОТДЕЛЕНИЯ:		
ДОБРИЛА ВАСИЛЕВ.	Δ	
HODI HIJIA DACHIJILDI	Λ	
ТАТЯНА ВЪРБАНОВ	6A	
ПЛАМЕН СТОЕВ	о.м. т.4	
	•	
ДАРИЯ ПРОДАНОВА	1	
v		
БОЙКА СТОИЛОВА.		

ЧЛЕНОВЕ:

1. НИКОЛА ХИТРОВ	33. БОНКА ДЕЧЕВАо.м. т.1
2. РОСИЦА КОВАЧЕВА	34. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
3. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	35. ЖИВА ДЕКОВАо.м. т.3,т.4
4. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	36. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
5. ВАНЯ АЛЕКСИЕВАо.м.т.3	37. КАМЕЛИЯ МАРИНОВАо.м.
6. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	38. ТОТКА КАЛЧЕВАо.м. т.3
7. ТЕОДОРА НИНОВАо.м.	39. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВАо.м. т.4
8.ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКАом т.3,т.4	40. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
9.БРАНИСЛАВА ПАВЛОВАом т.3,т.4	41. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВАо.м. т.3
10. СТОИЛ СОТИРОВ	42. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
11. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	43. ИЛИЯНА ПАПАЗОВАо.м. т.1
12. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА	44. ОЛГА КЕРЕЛСКАо.м. т.1
13. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	45. ЗОЯ АТАНАСОВА
14. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	46. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
15. ЛЮБКА БОГДАНОВАо.м т.1,т.4	47. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
16. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА	48. БОРИС ИЛИЕВ
17. ВЕСКА РАЙЧЕВАо.м. т.1,т.4	49. БОНКА ЙОНКОВАо.м. т.3
18. МАРИЯ СЛАВЧЕВА	50. ДИАНА ХИТОВАо.м. т.3
19. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВАо.м.	51. БОЯН ЦОНЕВо.м. т.3
20. ЗЛАТКА РУСЕВА	52. БОЯН БАЛЕВСКИ
21. ДИЯНА ЦЕНЕВАо.м. т.3	53. ИРИНА ПЕТРОВА
22. МАРИЯ ИВАНОВАо.м. т.1	54. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВАо.м. т.3
23. СВЕТЛАНА КАЛИНОВАо.м. т.3	55. РОСИЦА БОЖИЛОВА
24. МАРИАНА КОСТОВА	56. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
25. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВАо.м. т.1	57. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
26. СНЕЖАНКА НИКОЛОВАо.м. т.4	58. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
27. МАРИО ПЪРВАНОВ	59. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
28. ЕМИЛ МАРКОВ	60. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
29. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВАо.м. т.3	61. ЛЮБКА АНДОНОВА
30. ЕМИЛ ТОМОВ	62. АННА БАЕВА
31. АЛБЕНА БОНЕВАо.м. т.3	63. ГЕРГАНА НИКОВА
32. СВЕТЛА ДИМИТРОВА	64. МАЙЯ РУСЕВА

Особено мнение по тълкувателно дело №5/2013 г. на ОСГТК на ВКС, по въпрос №1

Считаме, че на въпроса следва да се даде следният отговор: За личен дълг на единия съпруг по реда на чл.135 ЗЗД се обявява за относително недействителна цялата разпоредителна / увреждаща кредитора/ сделка с имот, притежаван в режим на съпружеска имуществена общност /СИО/.

Съображенията ни за това са:

Правото на кредитора по чл.135 ЗЗД да бъдат обявени за относително недействителни спрямо него действията, с които длъжникът го уврежда, е материално преобразуващо право, което се упражнява с конститутивен иск. Целта на воденето му е връщане на имота – предмет на увреждащата сделка, в патримониума на длъжника /р. №169/85 г. ОСГК/. Искът по чл.135 ЗЗД е отменителен и кредиторът се удовлетворява от възстановеното имущество на длъжника /ППВС №1/1964 г./Функцията на правото по чл.135 от ЗЗД е да запази от намаляване длъжниковото имущество и да го подготви за принудително изпълнение. Затова Павловият, както и сурогационният иск, са вид обезпечение. Увреждащата сделка е непротивопоставима само на обезпечения по реда на чл.135 ЗЗД кредитор – по отношение на него имотът се запазва в имуществото на длъжника във вида и положението, в които е бил преди сключване на сделката. Между сключилите я страни и за всички други лица /включително кредитори, които не са упражнили правото по чл.135 ЗЗД/ сделката е действителна.

На осн.чл.27, ал.4 и 5 СК / чл.26, ал.3 СК, отм./ съпружеската имуществена общност/ СИО/ за имота се прекратява с насочено върху него изпълнение по реда на гл.44 от ГПК или с влизане в сила на решението за откриване на производство по несъстоятелност за съпруг – ЕТ или неограничено отговорен съдружник. Затова с иска по чл. 135 33Д следва да се обезпечи принудителното изпълнение върху имота по реда на гл.44 ГПК или в производството по несъстоятелност, като притежаван от съпрузите/ един от които е длъжник/ в СИО. Разпоредителната сделка ce отменя /обявява 3a относително недействителна/ за целия имот само спрямо ищеца- кредитор, за да събере вземането си от частта на съпруга - длъжник, която ще се обособи в принудителното изпълнение върху общия за съпрузите имот.

Прекратяването на СИО по волята на съпрузите е изричен и формален акт с точно определено съдържание – чл.27, ал.3 СК. Затова не може да се приеме, по аналогия с отказа от несеквестируемост при прехвърляне на имота от длъжника, че с разпоредителната сделка съпрузите са се отказали от СИО за имота, общността е прекратена /отпаднала/ и искът по чл.135 ЗЗД следва да се уважи за половината от имота. Уредбата на несеквестируемостта, също както и на СИО е с императивни норми. Несеквестируемостта обаче почива на непрехвърлимостта на правото – по естеството му или като въведена от

закона в полза на длъжника - и в последния случай той може да се откаже от нея, като сам прехвърли имота.

Не може и не е нужно - при сегашната уредба на принудителното изпълнение върху имот, притежаван в СИО, като начин за прекратяването й в СК, вр. с гл.44 ГПК, ТЗ, ДОПК - на иска по чл.135 от ЗЗД да се придава значението на иск по чл.14, ал.1 от СК/68 г./чл.26, ал.1 СК/09 г./. Този конститутивен иск кредиторът е водил преди изменението на СК и ГПК, отм., с новата гл.40а през 1976 г., за да прекрати СИО върху определена вещ през време на брака на длъжника, поради важни причини /личния дълг на съпруга/ и да събере принудително вземането си от обособения с прекратяването дял на съпруга длъжник. Обезпечителният Павлов иск също е конститутивен иск на кредитора, но няма друга цел и полезност, освен да запази имуществото на длъжника от намаляване и видоизменяне във вреда на кредитора.

прекратяването на СИО е по повод принудителното Ако изпълнение върху имота за личен дълг на единия съпруг /според поставения въпрос/, следва да се съобразят начинът и моментът на прекратяване, посочени СК и ГПК, ТЗ и ДОПК. Вярно е, че в случая изпълнението по гл.44 от ГПК пази по-скоро буквата, а не духа на закона. Съпругът недлъжник, чийто интерес най-вече законът брани с тази глава /поставяйки го в специфично положение с правата по чл.502, 503 и 505 ГПК, за да се избегне съсобственост върху имота между него и третото лице, купило дела на длъжника на публична продан/ вече се е разпоредил валидно с имота. Обособената в принудителното изпълнение "негова" част от имота не може да бъде продадена отново с негово съгласие и в негова полза – чл.504, ал.2, вр. с чл.500 ГПК. Прехвърлянето на имота поставя под съмнение интереса на съпруга недлъжник да придобие привилегировано частта на съпруга – длъжник – чл.505 ГПК, за разлика от безспорното наличие на такъв интерес при изпълнение върху имот – СИО в общия случай. Изпълнението по гл.44 ГПК, обаче, предоставя по - благоприятни възможности и за взискателя, който може да събере вземането си по - бързо, с насочване изпълнението и върху други вещи – лични на длъжника и СИО, посочени от съпрузите – чл.502 ГПК. Третото лице – приобретател понася последиците от изпълнението върху имота по относително недействителната сделка, но не отговаря за дълга с друго имущество.

Приетият от ОСГТК отговор води на практика до почти същия резултат, но по старата, до 1976 г., законодателна техника. Частта на длъжника от имота, притежаван в СИО, се обособява по исков ред / с иска по чл.135 33Д/, като предпоставка за принудително изпълнение върху нея, а не в самото изпълнение, според предвиденото в сега действащия закон основание за прекратяване на СИО по чл.27, ал.4 и 5 СК. Изпълнението е върху съсобствения на съпруга длъжник с третото-лице, приобретател по увреждащата сделка, имот – чл.500 от ГПК /гл.43 ГПК/. Така се избягва приложението на специалните правила за принудително изпълнение върху имот в СИО, където ги има

- гл.44 ГПК и чл.259 ДОПК /разпоредбата е изпусната, но се прибавя към основанията за прекратяване на СИО по чл.27, ал.4 и 5 СК чрез корективно тълкуване/. Този отговор също почива на общата за уредбата предпоставка, че при принудително изпълнение за личен дълг на единия съпруг, имотът е съвместна бездялова собственост на съпрузите в отношенията между тях и съсобствен им при равни дялове спрямо кредитора. Отговорът следва прагматичното, утвърдено в практиката разбиране, че не е необходимо / и не може, според цитираната в мотивите на ТР съдебна практика/ да се обезпечава със запор, възбрана и с иска по чл.135 от ЗЗД имущество / в случая дела от имота на съпруга — недлъжник/, върху което кредиторът не може да насочи принудително изпълнение. Относно момента и начина на прекратяване на СИО върху имота, обаче, отговорът няма опора в действащия закон.

Подписали особеното мнение съдии от ВКС:

Съдия Мария Иванова
Съдия Олга Керелска
Съдия Илияна Папазова
Съдия Гълъбина Генчева
Съдия Теодора Гроздева
Съдия Веска Райчева
Съдия Любка Богданова
Съдия Бонка Дечева
Съдия Елеонора Чаначева

Особено мнение по т.3 на ТР №5/2013г. на ОСГТК на ВКС по тълк.д.№5/2013г.

В т.3 от тълкувателното решение се приема, че доброволна делба, извършена без участие на единия съпруг, когато идеална част от съсобствения имот се притежава в режим на съпружеска имуществена общност, не е нищожна на основание чл.75, ал.2 ЗН. Приема се, че тя е непротивопоставима на неучаствалия съпруг и може да бъде оспорена само от него по реда на чл.24, ал.4 СК /чл.22, ал.3 СК от 1985г./отм./, ако делбеният имот не е получен в дял от съпруга-съделител.

При приемане на това разрешение на поставения въпрос не са взети предвид особеностите на делбата като договор, който съществено се различава от договорите, с които се извършва разпореждане с вещни права върху вещ и установените в ЗН специални правила.

Считаме, че разпоредбата на чл.24, ал.4 СК /чл.22, ал.3 СК от 1985г./отм./ може да намери приложение само по отношение на извършено от единия съпруг действие на разпореждане с обща недвижима вещ, но не и в хипотеза, при която е сключен договор за делба на имот, идеална част от който се притежава в режим на съпружеска имуществена общност.

Договорът за доброволна делба представлява самостоятелен вид договор, който съществено се различава от договорите, с които се извършва разпореждане с вещни права върху вещ. Целта на този договор е да бъде ликвидирано състоянието на съсобственост върху определено имущество, като всеки съсобственик получи реален дял, доколкото това е възможно, срещу което и останалите съсобственици при възможност да получат такъв реален дял, максимално близък по стойност до стойността на дела им в съсобствеността /т.2 на ТР №3/19.12.2013г. на ОСГК на ВКС/, т.е. по възможност съсобственото имущество да бъде разпределено между всички участващи в съсобствеността лица. С оглед на тези особености на договора за делба законът установява специални изисквания по отношение на неговата форма и особени правила по отношение на сключването, съдържанието и недействителността /чл.34-36 ЗС; чл.202 ЗУТ; чл.72-80 ЗН/.

Съдебната практика категорично приема, че делба на съсобствен имот, когато идеална част от него се притежава в режим на съпружеска имуществена общност, е допустима. Макар съпружеската имуществена общност да се подчинява на особен режим като бездялова съсобственост, всеки един от съпрузите при сключването на договор за доброволна делба запазва качеството си на съсобственик по отношение на останалите участници в съсобствеността, вкл. и по отношение на своя съпруг, и притежава правото да участва лично в разпределението на общото имущество, равно на правото на всеки друг съсобственик, вкл. и правото да получи самостоятелен дял, който да придобие в индивидуална собственост при условията на чл.22 СК. Съпругът, както и останалите съсобственици, разполага с правото да изрази волята си дали желае съсобствеността да бъде прекратена чрез сключването на договор за делба, както и за начина, по който да бъде разпределено съсобственото имущество. Именно това право на лично участие при сключване на договора за делба брани разпоредбата на чл.75, ал.2 ЗН, осъществявайки тази защита и в хипотеза, при която реално обособена част от съсобственото имущество е поставена в дял на участващия в делбата съпруг. Разпоредбата на чл.24, ал.4 СК /чл.22, ал.3 от 1985г./отм./ в подобна хипотеза не намира приложение, тъй като целта й е да защити правата на съпруга само при извършено разпореждане с притежавания в режим на съпружеска имуществена общност недвижим имот, но не и в хипотеза на придобиване на права, а още по-малко при сключване на договор, посредством който правото на собственост върху идеална част от вещ или съвкупност от вещи се преобразува в право на индивидуална собственост върху реално обособена част от вещта. Поради това и в хипотеза, при която предмет на делбата е недвижим имот, идеална част от който се притежава в режим на съпружеска имуществена общност и имотът е разпределен между съсобствениците като всеки от тях е получил

реален дял, приложение следва да намери разрешението, дадено в т.7 на ППВС №7/1973г., съгласно което договорът за доброволна делба, когато като страна в него не участва някой от съсобствениците на вещта, както и съдебната делба, извършена без участието на някой съсобственик, са нищожни /т.7 на ППВС /7/73г./, тъй като неучаствалият при сключването на договора съпруг не е упражнил правото си да изрази воля за начина, по който да бъде извършено реалното разпределение на съсобственото имущество, включително и воля да придобие право на собственост.

Съдии, подписали ТР №5/2013г. на ОСГТК на ВКС с особено мнение по т.3 по изложените по-горе съображения:

Съдия Светлана Калинова

Съдия Камелия Маринова

Съдия Емануела Балевска

Съдия Дияна Ценева

Съдия Боян Цонев

Съдия Маргарита Георгиева

Съдия Албена Бонева

Съдия Бранислава Павлова

Съдия Жива Декова

Съдия Диана Хитова

Съдия Теодора Нинова

Съдия Тотка Калчева

Съдия Емилия Василева

Съдия Бонка Йонкова

Съдия Камелия Ефремова

Съдия Ваня Алексиева

ОСОБЕНО МНЕНИЕ КЪМ ТД №5/2013г. ОСГ ТК на ВКС-т.4

Даденото разрешение в т.4 от тълкувателното решение не може да бъде споделено и отговорът би следвало да е:

В случаите на придобиване на недвижим имот през време на брака с договор за покупко-продажба на името на двамата съпрузи не може да се установява пълна или частична трансформация на лично имущество на основание чл.23 СК/ чл.21 СК /отм./.

Съображения в подкрепа на този отговор са следните:

В разпоредбата на чл.21, ал.1 СК/19, ал.1 СК/отм./ се въвежда принципът за общност на придобитите със съвместен принос от съпрузите по време на брака вещи, права върху вещи и влогове, независимо от това на чие име са придобити. Правна последица от този принцип е, че съпругът, който не е страна по сделка, става собственик, ако има принос в придобиването. Правните основания с транслативен ефект са уредени в разпоредбата на чл.77 ЗС. Договорът за покупкопродажба е консенсуален и вещноправният му ефект настъпва по силата на изразената воля на участниците в сделката. Ако купувачи са и двамата съпрузи, те придобиват вещни права на собствено основание, като договарящи на основание чл.21 ЗЗД.

Презумпцията на чл.21, ал.1 СК/19, ал.1 СК/отм./ не е самостоятелно придобивано основание, а е отклонение от общото правило на чл.21 ЗЗД, че правата се придобиват от този, който сключва договора, освен ако не е сключен в полза на трето лице /чл.22 ЗЗД/. На основание чл.21, ал.1 СК /чл.19, ал.1 СК /отм./ неучаствалият в договора съпруг може да придобие право на собственост при наличие на принос, но липсва разпоредба в закона, по силата на която могат да бъдат отречени правата на съпруга - титуляр по акта за собственост, с изключение на случаите, в които се докаже симулация или липса на принос в хипотезата на чл.21, ал.4 СК след изменение на СК с ДВ.в. бр.100/2010г.

Когато цената е платена с лични на единия съпруг средства, но другият съпруг също участва като страна по договора, с който е придобито имуществото, следва да се приеме, той не може на основание чл.23, ал.1 СК /чл.21, ал.2 СК/отм./ да иска да се признае преобразуване на лично имущество. След като договорът за продажба е сключен от двамата съпрузи, като купувачи, транслативният ефект на сделката е настъпил пряко в патримониума на всеки един от тях като страни по договора, при равни права и придобиването на собствеността за всеки от тях не става по силата на презумпцията на чл.21, ал.1 СК/чл.19, ал.1 СК отм./. В този случай не може да се поставя на разглеждане въпросът за придобиване на имущество изцяло или частично с лично имущество на единия съпруг по смисъла на чл.23 СК / чл.21 СК/ отм./, тъй като съпружеската общност е възникнала по силата на договора за покупкопродажба към деня на сделката, към който момент всяка от страните е

заплатила своята част от цената на вещта с лични средства /каквито са парите/. Личните парични средства на всеки един от съпрузите, за заплащането на които е направено изявление от тях и в нотариалния акт /имащ характер на разписка в частта му досежно платената цена/, в деня на сделката са се е преобразували в равностойност на 1/2 идеална част за всеки от тях от собствеността на закупения недвижим имот. Именно поради това по отношение на недвижимия имот придобит на името на двамата съпрузи не може да се установява пълна или частична трансформация на лично имущество на основание чл.23 СК/ чл.21 СК /отм./

ПОДПИС:

съдия Веска Райчева съдия Любка Богданова съдия Бранислава Павлова съдия Жива Декова съдия Емануела Балевска съдия Снежанка Николова съдия Пламен Стоев съдия Здравка Първанова